Latijns-Amerikaanse neobarok en bouwmeester Dada Picus - deel 1

Koopliedenkwartier

ORANJESTAD — In de 19de eeuw verrezen in de Wilhelminastraat en de huidige Caya Betico Croes en in het gebied tussen deze straten in, de eerste winkelwoonhuizen. Het merendeel werd toen nog gebouwd in de stijl van het traditionele 'stadscunucuhuis'. Aan het begin van de 20ste eeuw kwam daar verandering in.

door:
Olga van der Klooster
met dank aan
Michel Bakker

Naarmate het de kooplieden beter verging, werden de huizen groter, hoger en aangepast aan de moderne woonwensen en bouwstijlen van die tijd. Sommige huizen werden geheel vervangen door nieuwe. In de jaren twintig en dertig groeide het gebied uit tot de sjiekste wijk van Oranjestad. In sommige tuinen bloeiden zelfs heerlijk geurende rozenstruiken. Het kweken van rozen was destijds een favoriete hobby. Jammer genoeg zijn veel woningen er tegenwoordig verwaarloosd. Sommige huizen, zoals het voormalige restaurant Papiamento aan de Wilhelminastraat 7, staan zelfs al jaren leeg en zijn daardoor in ernstig verval geraakt. Wie de moeite neemt er eens een kijkje te nemen, het stof weg te blazen, verfbladders weg te vegen en grote reclameborden opzij te schuiven, zou zich nog kunnen voorstellen hoe mooi deze woonwijk ooit was. Door restauratie, kleurreconstructie en herbeplanting van de erven kan de woonwijk opnieuw het pareltje van Oranjestad worden. Aantrekkelijk voor bewoners en boeiend voor toeristen.

Neobarok

In deze wijk, ook wel bekend als het 'Koopliedenkwartier' staat een aantal gebouwen waarvan de stijl geïnspireerd is op de Latijns-Amerikaanse neobarok. Hoe kwam deze bouwstijl op Aruba terecht en wie bouwden deze huizen?

In de grote steden van Cuba, Colombia en Venezuela ontstond na 1880 door de komst van Spaanse emigranten een nieuwe architectuur: de Latijns-Amerikaanse neobarok, een menging van Spaanse en inheemse bouwstijlen. Deze vormt de neerslag van de rijkdom die de Spaanse nieuwkomers er in de handel verwierven. De huizen hebben fraai geprofileerde mahoniehouten deuren en rondboogvensters met kleurige glaspanelen en ruiten. Gevelvlakken in groen, blauw, wijnrood of okergeel, weelderig versierd met wit oplichtende bouwornamenten, zoals venster- en gevellijsten, kuiven en medaillons. De overstekken van de platte daken worden gedragen door reeksen elegante consoles en zijn bekroond door een hek met bolbuikende balusters met op de hoeken nog eens een vaas in Romeinse stijl of een Egyptische obelisk. De huizen imponeerden nog meer door de imposante balkons. Die zaten er louter ter accentuering en decorering van de vensters en de hoofdentree, want er op zitten of staan was praktisch vaak niet mogelijk. Daarvoor waren ze te smal.

Ornamenten

In de eerste helft van de 20ste eeuw kreeg deze bouwstijl ook op Aruba zijn beslag. De notabelen en handelslieden van hier wilden ook wel zo'n huis en stuurden hun eigen ambachtslieden naar Cartagena of een andere toonaangevende stad om er de bouwkunst af te kijken. Tegelijk nam ook de import van bouwornamenten uit vooral Venezuela een hoge vlucht. Juist met zulke onderdelen kon men zijn huis die weelderige, neobarokke uitstraling geven, ook al was dit jaren eerder al gebouwd. De ornamenten werden er eenvoudig op aangebracht. Ze werden in gietmallen gegoten. Voor elk ornament of lijst was er een specifieke gietmal voorhanden, of het nu een console, een kuif, een vaas, obelisk of ander bouwornament was. Alles kon worden gegoten. Een belangrijke aanzet tot fabrieksmatige en grootschalige productie van cementen en betonnen bouwornamenten op Aruba zelf, was de NV Aruba Industrial Company, opgericht 26 juni 1928. Ook kleine particuliere ambachtsbedrijven legden zich hier op het siergieten toe.

De nieuwe bouwwijze ontstond vooral in de Wilhelminastraat, de Oranjestraat, de Steenweg, de Nieuwstraat, de Korteweg en in de Caya Betico Croes. In allure deed het Koopliedenkwartier niet veel onder voor de statige woonwijk 'Scharloo' op Curaçao.

Op menig gevel prijkte een bord met de aanduiding 'Consulaat', ten teken dat de bewoner het land waarmee hij handel dreef op Aruba vertegenwoordigde. Ook de stadsvilla's van enkele hogere functionarissen verrezen in deze buurt. Hun huizen wijken weinig af van de koopmanshuizen. In plaats van een winkel of bedrijf hadden zij een woonvertrek op de begane grond. De huizen in het koopliedenkwartier hebben meestal twee verdiepingen.

Morgen deel 2 van dit artikel over neobarok in het Koopliedenkwartier en bouwmeester Dada Picus.

Plantage Zorg en Hoop

Architectuurhistorici Olga van der Klooster en Michel Bakker publiceerden in 2012 de Monumentengids Aruba met 100 historische monumenten en routes om deze panden te bezoeken. Beiden werken voor Plantage Zorg en Hoop, een onderzoeksinstituut dat architectuurhistorisch onderzoek doet in Nederland, de Nederlands Caribische eilanden, Suriname en Indonesië. De werkzaamheden omvatten onder meer de inventarisatie, het beschrijven en het voordragen van monumenten, monumentale ensembles en waardevolle dorps- en stadsgezichten.